

T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK HALK EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ÖZBEK DESTANLARINDA KAHRAMANLAR VE TİP
ÖZELLİKLERİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan
Büşra BAYSAL

Danışman
Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ

Nisan 2019
KAYSERİ

T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK HALK EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ÖZBEK DESTANLARINDA KAHRAMANLAR VE TİP
ÖZELLİKLERİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan
Büşra BAYSAL

Danışman
Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ

Nisan 2019
KAYSERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Adı-Soyadı

İmza :

YÖNERGEYE UYGUNLUK SAYFASI

.....
..... adlı Yüksek Lisans / Doktora tezi, Erciyes
Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi'ne uygun olarak
hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Ad Soyad İmza

Danışman

Ad Soyad İmza

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Hülya ARGUNŞAH

KABUL ONAY SAYFASI

Prof. Dr. Bayram Durbilmez danışmanlığında Büsra Bayral tarafından hazırlanan
"Özbek Destanlarında Katramlar ve Tıp Şiirleri" adlı bu çalışma, jürimiz
tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü
Türk Halk Edebiyatı Anabilim Dalında **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul
edilmiştir.

10.14.2019
(Tez Savunma Sınav Tarihi Yazılacak)

JÜRİ:

Danışman

Prof. Dr. Bayram Durbilmez İPRA

Üye

Prof. Dr. Nurat Bekan DİŞİY

Üye

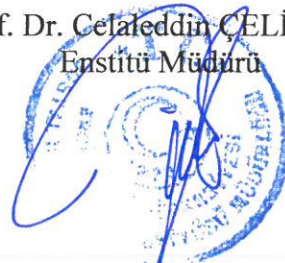
Dr. Öğr. Üyesi Sule Gümüş dulef.

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 06.05.2019 tarih ve 20 sayılı kararı
ile onaylanmıştır.

08.05.2019

Prof. Dr. Celaleddin ÇELİK
Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Geçmişten günümüze ulaşan tarihî eserler kadar ehemmiyete sahip sözlü verimlerimiz, destanlardır. Onlar içinde; sevinci, kederi, zaferi, yenilgiyi kısacası hayatın tüm yönlerini ele alan, aktaran, yansıtan metinlerdir. Destanlar, bir ulusun geçmişte yaratıp bugüne kadar getirdiği sözlü yazılı edebî verimlerdir. Bu verimler tarihimize ışık tutan kaynaklardır. Tez çalışması *Özbek Destanlarında Kahramanlar ve Tip Özellikleri* adını taşımaktadır.

Tez çalışmasında bu konunun tercih edilme sebebi, destan ve Özbek destanları hakkında yapılmış çalışmalar olmasına rağmen Özbek destanları ve onların tip özelliklerini tahlil eden bir çalışmanın hali hazırda bulunmamasına dayanmaktadır. Konu belirlendikten sonra, Özbek destanları ve “tip” konusuyla ilgili yapılan çalışmalar incelenmiş, literatür taraması yapılmıştır. İncelemeye alınacak destan metinleri tespit edilmiştir. Çalışma, genelde “destan” konusu özelde ise Özbek destanları, destanlarda yer alan merkezî kahraman tipinin incelenmesi ve tiplerle ilgili incelemeler olarak üç ana konu etrafında gelişmiştir.

Girişle birlikte iki bölümden oluşan *Özbek Destanlarında Kahramanlar ve Tip Özellikleri* adlı çalışmada Türk Dünyası Destanlarının Tespiti, Türkiye Türkçesine Aktarılması ve Yayınlanması Projesi'nin *Özbek Destanları* adlı altı kitaptan oluşan serisi ve Göroğlu (Göroğlu'nun Doğuşu, Yunus Peri, Hasanhan, Miskal Peri, Avazhan, Göroğlu'nun Ölümü) Destanı incelenmiştir. Giriş bölümünde destan türü ve bu türün özellikleriyle Özbek destanları, *Özbek* adı, Özbek Türkçesi, Özbeklerin yaşadığı coğrafyalar vb. konular ele alınmıştır. Türklerin destancılık geleneğinde, destan icra eden kişi için kullanılan bir takım adlar vardır. Çalışmanın giriş bölümünde de destan icra edenler için kullanılan kavramlar, destancılık geleneği ve Özbek destanları üzerine yapılan çalışmalar ele alınmıştır.

Birinci bölüm; Destan Kahramanları üst başlığı altında, Kahramanların tasnifi konusu ele alınmış burada asıl ve yardımcı kahraman incelenmiştir. Kahramanın ailesi, doğumu, adı, mücadeleleri, evliliği, özellikleri de *Kahramanların İncelenmesi* başlığında tahlil edilmiştir. Özbek destanları hakkında genel bir değerlendirme yapıldıktan sonra, destanlarda tip özelliği taşıyan unsurlar tespit edilmiştir. Bu bağlamda: bilge, alp, alperen gibi tipler ve Alt Tipler (Kadın, At, Düşman Tipler ve Diğer Tipler) ele alınmıştır. Tipler, Türk dünyası destanlarından örnekler de verilerek açıklanmıştır. Son olarak destanlarda yer alan Merkezî Kahraman Tipleri, Türk Destan Kahraman Kalıbı'na göre incelenmiştir. Çalışmada; makalelerden, bildirilerden, Millî Folklor, Folklor/Edebiyat gibi dergilerden ve konu kapsamında olan bilimsel çalışmalardan yararlanılmıştır. Tüm destan incelemeleri çalışmanın sonunda bir değerlendirilmeye alınmış ve Sonuç bölümü oluşturulmuştur. Çalışmamda Türk Dünyası Destanlarının Tespiti, Türkiye Türkçesine Aktarılması ve Yayınlanması Projesi kapsamında Özbek Destanları serisinin altı kitabından, bu kitaplarda yayımlanan destan metinlerinden istifade edilmiştir. Çalışmada ele alınan konular hakkında yer yer Türk Dünyası'ndaki diğer destanlardan örnekler verilerek değerlendirilmiştir. İstifade

ettiğim kaynaklardan bizzat görülmeyen kaynaklar, ‘‘Kaynakça’’ kısmının başında ‘‘*’’ işaretiyle belirtilmiştir.

Lisans eğitimim boyunca fikirlerinden istifade edip, lisansüstü eğitimimde danışmanlığımı üstlenen; desteğini, emeğini, engin bilgisini şahsımdan hiçbir zaman esirgemeyen Sayın Prof. Dr. Bayram Durbilmez hocama, teşekkürü borç bilirim. Sonsuz sevgi ve saygılarımı arz ederim. Eğitim hayatım boyunca ilgi, sevgi ve desteklerini gördüğüm annem ve babam Gülten-Serdar Baysal’a, kardeşlerim Burçin ve Gürdal’a teşekkür ederim.

Büşra BAYSAL

Ankara-2019

ÖZBEK DESTANLARINDA KAHRAMANLAR VE TİP ÖZELLİKLERİ

Büşra BAYSAL

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Mart 2019

Danışman: Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ

ÖZET

Destanlar bir milletin duygularını, düşüncelerini, hayat felsefelerini yansıtan kültür hazineleridir. Tez çalışmasının amacı Türk dünyasında varlığını sürdüren Özbeklerin belli başlı destanları incelemek ve destanda yer alan tipleri tespit etmektir. Bu sayede Özbek halkının duygu ve düşünceleri, inanış ve hassasiyetleri daha iyi bir şekilde tahlil edilecektir. Tez çalışmamızda Erali ve Şirali Destanı, Melike Ayyar Destanı, Ayçınar Destanı, Huşkeldi ve Belagerdan, Rüstem Han Destanı, Dalli ve Göroğlı Destanı incelenmiştir. Bu destanların Özbek Destanları'nın önemli bir bölümünü teşkil ettiği düşünüldüğünde, çalışmalardan elde edilecek veriler Türk dünyasına önemli katkılar sağlar.

Çalışmada asıl kahraman ve yardımcı kahramanların özellikleri tespit edildikten sonra, kahraman incelemesi yapıp onun ailesi, doğumu, mücadeleleri ve özellikleri tespit edilir. Bu tespit tüm destanlara uygulanır. Böylece Özbek Destanları kahramanlarına genel bir bakış açısıyla yaklaşılması sağlanır. Destanlardaki olay örgüleri tipler etrafında meydana getirilmektedir. Olumlu ve olumsuz özellikler taşıyan tipler o destanı, meydana getiren toplumların dünyaya bakışlarını ve karakterini de ortaya koymaktadır. Bu sebeple Özbek destanlarında tip konusu içerisinde; bilge, alp, alperen, kadın, at, düşman tipleri incelenmeye alınır. Tespit edilen olumlu ve olumsuz tipler, özelde Özbek Türklerinin, genelde ise Türk milletinin karakteristik özelliklerini ortaya koymaya yardım eder. Merkezî Kahraman Tipinin Kahraman Kalıbına Göre İncelenmesi de genelde Türk Dünyası Destanları, özelde ise Özbek Destanları hakkında daha kapsamlı bir bakış açısına sahip olmayı sağlar.

Yapılan inceleme ve değerlendirmeler neticesinde Özbek Destanları'nın Türk Dünyası kültürünün bir parçası olup; gelenek, görenek, yaşam tarzı, şekil ve muhteva anlamında Türkiye Türkleri'nin Destanları'yla büyük benzerlikler taşıdığı tespit edilmiştir. Bezerliklerin yanında Özbek Destan kültürü, kendi içinde özgünlük taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Özbek Destanları, Destan, Kahraman, Merkezî Kahraman Tipi, Tip.

HEROES AND TYPES OF FEATURES IN THE UZBEK EPICS

Büşra BAYSAL

Erciyes University, Social Sciences Institute, Master Program Thesis, April 2019

Supervisor: Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ

ABSTRACT

Epics are cultural treasures that reflect the feelings, thoughts and philosophies of a nation. The purpose of the thesis work is to examine the major epics of the Uzbeks which continue to exist in the Turkish world and to determine the characters that play a big a big part of the epics. By this means, the feelings and opinions of the Uzbek people will be analyzed in a better way. Erali and Şirali Epic, Melike Ayyar Epic, Ayçınar Epic, Huşkeldi ve Belagerdan, Rüstem Han Epic, Dalli ve Göroğlı Epic were studied in our thesis. Considering that these epics constitute an important part of the Uzbek epics, the data obtained from the studies contribute significantly to the Turkish world.

After identifying the characteristics of the main heroes and featured heroes, the examination of the hero is made and his family, birth, struggles and characteristics are determined. This determination is applied to all epics. Thus, it is ensured that the heroes of the Uzbek Epics are examined with a general perspective. Storyline in epics are formed around the characters. Characters with positive and negative characteristics reveal the viewpoint of the societies to the life, and their personality. Therefore, bilge, alp, alperen, kadın, at, düşman are examined in characteristic topic at Uzbek epics. Positive and negative characters help to reveal the characteristics of Uzbek Turks and also the Turkish nation . The examination of the Central Heroic Characters according to the Heroic Pattern also provides a broader perspective on the Turkish World Epics and the Uzbek Epics in particular.

As a result of review and evaluation, It was determined that Uzbek Epics are Major part of Turkish Culture and has great similarities with Turkish Epics about the tradition, lifestyle, content etc. Besides the similarities, the Uzbek Destan culture has its own specificity.

Key Words: Uzbek Epics, Epic, Hero, Center Hero Type, Type.

KISALTMALAR

ABD: Ana Bilim Dalı

AİBÜ: Abant İzzet Baysal Üniversitesi

AKM: Atatürk Kültür Merkezi

AÜ: Atatürk, Ankara, Anadolu Üniversitesi

BÜ: Bilkent Üniversitesi

çev: Çeviren

DKT: Doktora Tezi

Ed. Fak: Edebiyat Fakültesi

EÜ: Ege Üniversitesi

GÜ: Gazi Üniversitesi

İÜ: İstanbul Üniversitesi

KOÜ: Kocaeli üniversitesi

KTÜ: Karadeniz Teknik Üniversitesi

MİKAD: Millî Kültür Araştırmaları Dergisi

MKÜ: Mustafa Kemal Üniversitesi

MÜ: Marmara Üniversitesi

NEÜ: Nevşehir Üniversitesi

PAÜ: Pamukkale Üniversitesi

SBE: Sosyal Bilimler Enstitüsü

SÜ: Selçuk Üniversitesi

TAED: Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi

TDAE: Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü

TDE: Türk Dili ve Edebiyatı

TDK: Türk Dil Kurumu

TEB: Türk Edebiyatı Bölümü

TKAE: Türk Kùltürünü Araştırma Enstitüsü

TOD: Tarih Okulu Dergisi

TTK: Türk Tarih Kurumu

vb.: ve benzeri

vd.: ve diđerleri

yay. hzl.: Yayına Hazırlayan

YLT: Yüksek Lisans Tezi

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	i
YÖNERGEYE UYGUNLUK SAYFASI.....	ii
ONAY	iii
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	vi
GİRİŞ.....	1
1. Araştırma Konusunun Özellikleri.....	1
1.1. Destan Özellikleri ve Özbek Destanları	1
1.2. Destan Tipleri ve Konuyla İlgili Çalışmalar.....	6
2. Araştırma Alanının Coğrafi Konumu ve Tarihi.....	22
2.1.Özbek Türkçesinin Kökenleri ve “Özbek” Adı Hakkında	22
2.2. Özbek Türklerinin Tarih Boyunca Yaşadığı Coğrafyalar ve Bugünkü Nüfusu.....	24
BİRİNCİ BÖLÜM.....	26
ÖZBEKİSTANDA DESTANCILIK GELENEĞİ	26
1. Destan ve Destancı İçin Kullanılan Kavramlar ve Özbek Türklerinin Destancılık Geleneği	26
1.1. Özbek Destanları Üzerine Yapılan Çalışmalar.....	29
İKİNCİ BÖLÜM	37
DESTAN KAHRAMANLARI	37
1. KAHRAMANLARIN TASNİFİ.....	37
1.1. ASIL KAHRAMANLAR.....	37
1.1.1. Erali ve Şirali Destanı’nda Asıl Kahraman.....	37
1.1.2. Melike Ayyar Destanı’nda Asıl Kahraman	42
1.1.3. Ayçınar Destanı’nda Asıl Kahraman	53
1.1.4. Huşkeldi Destanı’nda Asıl Kahraman	67
1.1.5. Belagerdan Destanı’nda Asıl Kahraman.....	80
1.1.6. Rüstem Han Destanı’nda Asıl Kahraman.....	88
1.1.7. Dalli Destanı’nda Asıl Kahraman.....	100
1.1.8. Göroğlu Destanı’nda Asıl Kahraman	110
1.2. YARDIMCI KAHRAMANLAR.....	128
1.2.1. Erali ve Şirali Destanı’nda Yardımcı Kahramanlar	128
1.2.2. Melike Ayyar Destanı’nda Yardımcı Kahramanlar	139
1.2.3. Ayçınar Destanı’nda Yardımcı Kahramanlar	147

1.2.4. Huşkeldi Destanı'nda Yardımcı Kahramanlar	161
1.2.5. Belagerdan Destanı'nda Yardımcı Kahramanlar	176
1.2.6. Rüstem Han Destanı'nda Yardımcı Kahramanlar.....	182
1.2.7. Dalli Destanı'nda Yardımcı Kahramanlar.....	196
1.2.8. Göroğlu Destanı'nda Yardımcı Kahramanlar	202
2. KAHRAMANLARIN İNCELENMESİ.....	205
2.1. KAHRAMANLARIN AİLESİ.....	206
2.1.1. Erali ve Şirali Destanı'nda Kahramanın Ailesi	206
2.1.2. Melike Ayyar Destanı'nda Kahramanın Ailesi.....	207
2.1.3. Ayçınar Destanı'nda Kahramanın Ailesi	208
2.1.4. Huşkeldi Destanı'nda Kahramanın Ailesi.....	209
2.1.5. Belagerdan Destanı'nda Kahramanın Ailesi	211
2.1.6. Rüstem Han Destanı'nda Kahramanın Ailesi.....	212
2.1.7. Dalli Destanı'nda Kahramanın Ailesi	213
2.1.8. Göroğlu Destanı'nda Kahramanın Ailesi	214
2.2. KAHRAMANLARIN DOĞUMU	215
2.2.1. Erali ve Şirali Destanı'nda Kahramanın Doğumu	215
2.2.2. Melike Ayyar Destanı'nda Kahramanın Doğumu.....	216
2.2.3. Ayçınar Destanı'nda Kahramanın Doğumu	216
2.2.4. Huşkeldi Destanı'nda Kahramanın Doğumu.....	217
2.2.5. Belagerdan Destanı'nda Kahramanın Doğumu	217
2.2.6. Rüstem Han Destanı'nda Kahramanın Doğumu	218
2.2.7. Dalli Destanı'nda Kahramanın Doğumu	219
2.2.8. Göroğlu Destanı'nda Kahramanın Doğumu	219
2.3. KAHRAMANLARIN AD ALMASI	221
2.3.1. Erali ve Şirali Destanı'nda Kahramanların Ad Alması	221
2.3.2. Melike Ayyar Destanı'nda Kahramanın Ad Alması	222
2.3.3. Ayçınar Destanı'nda Kahramanın Ad Alması	222
2.3.4. Huşkeldi Destanı'nda Kahramanın Ad Alması	223
2.3.5. Belagerdan Destanı'nda Kahramanın Ad Alması	223
2.3.6. Rüstem Han Destanı'nda Kahramanın Ad Alması.....	225
2.3.7. Dalli Destanı'nda Kahramanın Ad Alması.....	226
2.3.8. Göroğlu Destanı'nda Kahramanın Ad Alması	226

2.4. KAHRAMANLARIN MÜCADELELERİ	228
2.4.1. Erali ve Şirali Destanı'nda Kahramanların Mücadeleleri	228
2.4.2. Melike Ayyar Destanı'nda Kahramanın Mücadeleleri	231
2.4.3. Ayçınar Destanı'nda Kahramanın Mücadeleleri	236
2.4.4. Huşkeldi Destanı'nda Kahramanın Mücadeleleri	244
2.4.5. Belagerdan Destanı'nda Kahramanın Mücadeleleri	248
2.4.6. Rüstem Han Destanı'nda Kahramanın Mücadeleleri	251
2.4.7. Dalli Destanı'nda Kahramanın Mücadeleleri	257
2.4.8. Göroğlu Destanı'nda Kahramanın Mücadeleleri	261
2.5. KAHRAMANLARIN EVLİLİKLERİ	273
2.5.1. Erali ve Şirali Destanı'nda Kahramanların Evlilikleri	274
2.5.2. Melike Ayyar Destanı'nda Kahramanın Evliliği	281
2.5.3. Ayçınar Destanı'nda Kahramanın Evliliği	283
2.5.4. Huşkeldi Destanı'nda Kahramanın Evliliği	285
2.5.5. Belagerdan Destanı'nda Kahramanın Evliliği	285
2.5.6. Rüstem Han Destanı'nda Kahramanın Evliliği	287
2.5.7. Dalli Destanı'nda Kahramanın Evliliği	290
2.5.8. Göroğlu Destanı'nda Kahramanların Evlilikleri	294
2.6. KAHRAMANLARIN ÖZELLİKLERİ	301
2.6.1. Erali ve Şirali Destanı'nda Kahramanların Özellikleri	301
2.6.2. Melike Ayyar Destanı'nda Kahramanın Özellikleri	305
2.6.3. Ayçınar Destanı'nda Kahramanın Özellikleri	307
2.6.4. Huşkeldi Destanı'nda Kahramanın Özellikleri	311
2.6.5. Belagerdan Destanı'nda Kahramanın Özellikleri	313
2.6.7. Dalli Destanı'nda Kahramanın Özellikleri	317
2.6.8. Göroğlu Destanı'nda Kahramanın Özellikleri	321
İKİNCİ BÖLÜM	325
DESTAN KAHRAMANLARININ TİP ÖZELLİKLERİ	325
1. Özbek Destanlarında Görülen Tipler	325
1.1. Alp Tipi	325
1.1.1. Erali ve Şirali Destanı'nda Alp Tipi	325
1.1.2. Melike Ayyar Destanı'nda Alp Tipi	327
1.1.3. Ayçınar Destanı'nda Alp Tipi	329

1.1.4. Huşkeldi Destanı'nda Alp Tipi.....	330
1.1.5. Belagerdan Destanı'nda Alp Tipi.....	334
1.1.6. Rüstem Han Destanı'nda Görülen Alp Tipi.....	335
1.1.7. Dalli Destanı'nda Görülen Alp Tipi.....	337
1.1.8. Göroğlu Destanı'nda Görülen Alp Tipi	338
1.2. Bilge Tipi.....	342
1.2.1. Erali ve Şirali Destanı'nda Görülen Bilge Tipi.....	342
1.2.2. Melike Ayyar Destanı'nda Görülen Bilge Tipi	345
1.2.3. Ayçınar Destanı'nda Görülen Bilge Tipi.....	347
1.2.4. Huşkeldi Destanı'nda Görülen Bilge Tipi	350
1.2.5. Belagerdan Destanı'nda Görülen Bilge Tipi.....	353
1.2.6. Rüstem Han Destanı'nda Görülen Bilge Tipi	355
1.2.7. Dalli Destanı'nda Bilge Tipi.....	356
1.2.8. Göroğlu Destanı'nda Bilge Tipi	358
1.3. Alperen Tipi	360
1.3.1. Erali ve Şirali Destanı'nda Alperen Tipi	361
1.3.2. Melike Ayyar Destanı'nda Alperen Tipi.....	361
1.3.3. Ayçınar Destanı'nda Alperen Tipi	362
1.3.4. Huşkeldi Destanı'nda Alperen Tipi.....	363
1.3.5. Belagerdan Destanı'nda Alperen Tipi	364
1.3.6. Rüstem Han Destanı'nda Alperen Tipi	364
1.3.7. Dalli Destanı'nda Alperen Tipi	365
1.3.8. Göroğlu Destanı'nda Alperen Tipi.....	365
2. MERKEZÎ KAHRAMAN TİPİNİN KAHRAMAN KALIBINA GÖRE İNCELENMESİ	367
2.1. Erali ve Şirali Destanı'nın Merkezî Kahraman Tipinin İncelenmesi	367
2.2. Melike Ayyar Destanı'nın Merkezî Kahraman Tipinin İncelenmesi.....	381
2.3. Ayçınar Destanı'nın Merkezî Kahraman Tipinin İncelenmesi.....	387
2.4. Huşkeldi Destanı'nın Merkezî Kahraman Tipinin İncelenmesi.....	396
2.3. Rüstem Han Destanı'nın Merkezî Kahraman Tipinin İncelenmesi.....	407
2.7. Dalli Destanı'nın Merkezî Kahraman Tipinin İncelenmesi	412
2.8. Göroğlu Destanı'nın Merkezî Kahraman Tipinin İncelenmesi.....	420
3. ALT TİPLER.....	432
1.1. Kadın Tipi.....	432

3.1.1. Erali ve Şirali Destanında Görülen Kadın Tipi	433
3.1.2. Melike Ayyar Destanı'nda Görülen Kadın Tipi.....	435
3.1.3. Ayçınar Destanı'nda Görülen Kadın Tipi.....	436
3.1.4. Huşkeldi Destanı'nda Görülen Kadın Tipi.....	438
3.1.5. Belagerdan Destanı'nda Görülen Kadın Tipi.....	440
3.1.6. Rüstem Han Destanı'nda Görülen Kadın Tipi	443
3.1.7. Dalli Destanı'nda Görülen Kadın Tipi	445
3.1.8. Göroğlu Destanı'nda Görülen Kadın Tipi.....	446
3.2. At Tipi.....	450
3.2.1. Erali ve Şirali Destanı'nda At Tipi	450
3.2.2. Melike Ayyar Destanı'nda At Tipi.....	451
3.2.3. Ayçınar Destanı'nda At Tipi	454
3.2.4. Huşkeldi Destanı'nda At Tipi	454
3.2.5. Belagerdan Destanı'nda At Tipi	458
3.2.6. Rüstem Han Destanı'nda At Tipi.....	459
3.2.7. Dalli Destanı'nda At Tipi.....	461
3.2.8. Göroğlu Destanı'nda At Tipi	462
3.3. Düşman Tipi.....	464
3.3.1. Erali ve Şirali Destanı'nda Düşman Tipi.....	465
3.3.2. Melike Ayyar Destanı'nda Düşman Tipi	467
3.3.3. Ayçınar Destanı'nda Düşman Tipi.....	470
3.3.4. Huşkeldi Destanı'nda Düşman Tipi	472
3.3.5. Belagerdan Destanı'nda Düşman Tipi.....	475
3.3.6. Rüstem Han Destanı'nda Düşman Tipi.....	476
3.3.7. Dalli Destanı'nda Düşman Tipi.....	478
3.3.8. Göroğlu Destanı'nda Düşman Tipi	480
3.4. Diğer Tipler.....	484
3.4.1. Erali ve Şirali Destanı'nda Diğer Tipler	484
3.4.2. Melike Ayyar Destanı'nda Diğer Tipler.....	484
3.4.3. Ayçınar Destanı'nda Diğer Tipler	485
3.4.4. Huşkeldi Destanı'nda Diğer Tipler	485
3.4.5. Belagerdan Destanı'nda Diğer Tipler	486
3.4.6. Rüstem Han Destanı'nda Diğer Tipler.....	487

3.4.7. Dalli Destanı'nda Diğer Tipler	488
3.4.8. Göroğlu Destanı'nda Diğer Tipler	489
SONUÇ.....	492
KAYNAKLAR.....	497
ÖZGEÇMİŞ.....	513

KAYNAKLAR

- *Alison, Jones, 1995, ‘‘Dictionary Of World Folklore’’, Larousse, New York.
- *Davletov, Timur, 2006, *Huban Arıĝ – Hakas Türklerinin Kadın Yiĝitlik Destanı*, Türksoy yay.: Ankara.
- *Hacıyeva, T.M., Aliyeva, A.İ.,Ortabayeva, R.A.K., vd., 1994, *Malqar-Qaraçay Nart Epos*, Moskova.
- *Hainsworth, J. B.,1991, *The Idea of Epic*, University of California Press, U.S.A.
- *Karıyev, B. A., 1968, *Epiçeskiye Skazaniya o Ker-oglu Tyurkoyazıçnuh Narodov*, Moskva.
- *Kazak Ağız Edebiyetinin Bibliyografyalık K rsetkiři,1998, Kazakistan Respublikasının Gılım Akademiası, M. O. Avezov Adındaki Edebiyet jene  ner İnstiyutı, Gılım Baspası, Almatı.
- *Miller, Dean A, 2000, *The Epic Hero*, The Johns Hopkins University Press.
- *Mirzyev, T re, 1980, ‘‘ Folklorşunaslık,  zbek Halk Aĝzaki Poetik İcadı’’, yay. hzl.: H. Razzakov, T. Mirzayev, A. Sabirov, K. İmamov, Okıtuvçi Neşiyyatı, Tařkent.
- Abdurrezzak, Ali Osman, 2014, ‘‘Türk Dünyası Mitolojik Destanları İle Kalevala Destanlarının Tipolojik Açıdan Mukayesesi’’ *Gazi Türkiyat*, S. 14, (Bahar),189-223.
- Aça, Mehmet, 2000, ‘‘ ‘K ne Epos’ (Arkaik Destan) Kavramı ve Türk Halk Hik yelerindeki ‘ şıklara Mahsus Evlilik’ ‘‘ Konusunun Kaynaklarından ‘Alplara Mahsus Evlilik’ ‘‘, *Millî Folklor*, Yıl:12, S.47(G z), 18.
- Aça, Mehmet, 2007, ‘‘Reřideddin Oĝuzn mesi’nde Kadın’’, *Millî Folklor*, Yıl: 19, S.76 (Kış), 77.
- Açık, Fatma, 2010, ‘‘  zbek Türkçesi ile Türkiye Türkçesi Arasında Zaman Bildiren Kelimelerin Eř Deĝerliĝi Bakımından Karşılaştırılması’’, *II. Türk Dünyası Uluslararası Kültür Kongresi*, E , TDAE ve TDK, İzmir.
- Afřar, Timuçin, 2004, *Felsefe S zl ĝ  Felsefe Dizisi*, Bulut yay.: İstanbul.

- Akbay, Dilara, 2010, *Özbekçe 'Küntugmiş' Destanı*, TDE ABD, SBE, YLT, AÜ, Eskişehir.
- Aktaş, Erhan, 2016, *Hakas Destan Geleneği ve Kahramanları*, Kömen yay.: Konya.
- Akyüz, Çiğdem, 2010, "Manas Destanı'nda Alp Kadın Tipi", *Mukaddime*, 172.
- Albayrak, Nurettin, 2010, *Ansiklopedik Halk Edebiyatı Sözlüğü*, Kapı yay.: İstanbul.
- Alptekin, Ali Berat ve Hatice İçel, 2011, "Batı Versiyonlarında Köroğlu" *Millî Folklor*, Yıl:23, S.91 (Güz), 37-50.
- Alptekin, Ali Berat, 1997, *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*, Akçağ yay.: Ankara.
- Alptekin, Mehmet, 2016, *Bamsı Beyrek Destanı Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Araştırma (İnceleme-Metin)*, Türk Halk Edebiyatı ABD, SBE, DKT, GÜ, Ankara.
- Araz, Rıfat, 2006, "Eski Türk Destanlarında ve Türk Şiirinde Öne Çıkan Tipler", *Bizim Külliye, Üç Aylık Kültür Sanat Dergisi*, S.27, 32-38, Mart-Nisan-Mayıs.
- Arı, Bülent ve Ercan Karateke, 2010, "Dede Korkut Hikâyelerinde Kadın ve Çocuk Eğitimi", MKÜ, *SBE Dergisi*, c.7, S. 14, 275-284.
- Arıkoğlu, Ekrem, 2007, *Hakas Destanları I*, TDK yay.: Ankara.
- Asan, Ünal, 2014, "Mitolojik Destanlardaki Yönü ile Anıt Ağaçlar", İhlas Gazetecilik A.Ş., İstanbul.
- Ata Yıldız, Naciye, 2015, *Türk Dünyası Destancılık Geleneği ve Destanlar*, Akçağ yay.: Ankara.
- Bahaeddin Ögel, 2003, *Türk Mitolojisi*, c. I, TTK yay.: Ankara.
- Bakırcı, Nedim, 2010, "Köroğlu Destanlarında Köroğlu ve Binitinin Kıyafet (Şekil) Değiştirmesi", *Uluslararası Köroğlu, Bolu Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildirileri*, c.5/4, 860-878.
- Bali, Muhan, 1973, *Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi Varyantların Tespiti ve Halk Hikâyeciliği Bakımından Önemi*, Baylan Matbaası, AÜ yay.: Ankara.

- Banarlı, Nihat Sami, 1997, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi 1*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Bang, William ve Reşit Rahmeti Arat, 1936, *Oğuz Kağan Destanı*, Burhaneddin Basımevi, İstanbul.
- Bars, Mehmet Emin, 2014, ‘‘Türk Kahramanlık Destanlarında Kadın Tipleri’’, *International Journal of Languages’ Education and Teaching*, S.3,16-17.
- Bars, Mehmet Emin, 2014, ‘‘Alp Tipi Kavramı Çerçevesinde Manas’’, *TOD*, Yıl: 7, S. XVII, 345-357, Mart.
- Başar, Lütfü Kerem, ‘‘Dede Korkut Hikayelerinde Savaşçı Eğitimi’’, *Turkish Studies*, c.7/4 (Güz), 1009-1017.
- Bayat, Fuzuli, 2006c, *Oğuz Destan Dünyası, Oğuznamelerin Tarihî, Mitolojik Kökenleri ve Teşekkülü*, Ötüken yay.: İstanbul.
- Bayat, Fuzuli, 2009, ‘‘Mitolojik Zıtlık Paradigmasında Baba-Oğul Mücadelesi’’, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 2/6, (Kış), 65-70.
- Bayat, Fuzuli, 2009, ‘‘Köroğlu’nun Kurtarıcı Kahraman Tipinden Adaleti Koruyan Kahramana Dönüşümü’’, 21. Yüzyılda Köroğlu ve Bolu Araştırmaları, *Uluslararası Köroğlu, Bolu Tarih ve Kültürü Sempozyumu Bildirileri*, 171-178, Bolu.
- Bayat, Fuzuli, 2013, *Oğuz Destan Dünyası Oğuznamelerin Tarihî Mitolojik Kökenleri ve Teşekkülü*, Ötüken yay.: İstanbul.
- Baydemir, Hüseyin, 1998, *Rüstem Han Destanı (Metin-İnceleme)*, TDE ABD, AÜ, SBE, YLT, Erzurum.
- Baydemir, Hüseyin, 2004, ‘‘Rüstem Han Destanı ve Destandaki Olağanüstü Motifler’’, *A.Ü. TAED*, Yıl: 9, S.20, 169-177, Erzurum.
- Bekki, Selahattin, 2015, ‘‘Köroğlu Keleşlerinden Köse Kenan’ın Evlenme Yolculuğu’’, *Turkish Studies*, c.1/8 (Bahar), 623-632.

- Bibliyografyalık Körsetkişi*, 1998, Kazakistan Respublikasının Gılım Akademiası, M. O. Avezov Adındaki Edebiyet Jene Öner İnstitütü, Gılım Baspası, Almatı.
- Boratav, Pertev Naili, 1984, *Köroğlu Destanı*, Adam yay.: İstanbul.
- Bulgarova, Mariya, 1995, “Nogay Kahramanlık Destanları ve ‘Manas’ Destanı’ndaki Ortak Motifler Hakkında”, *Manas Destanı ve Etkileri Uluslararası Bilgi Şöleni*, S. 97, 50-55, AKM yay.: Ankara.
- Camgırçiyeva, Gulina, 1995, “Manas Destandaki Gelenekler ve Motifler”, *Türk Lehçeleri ve Edebiyat Dergisi*, S. 3, Ekim.
- Celilova, Aynur, 2016, “ ‘Köroğlu’ Destanının Diğer Kahramanlık Destanlarıyla Karşılaştırılması “, *VI. Uluslararası Köroğlu Sempozyumu Köroğlu ve Türk Dünyası Destan Kahramanları*, 173.
- Cemşidov, Şamil, 1990, *Kitâb-ı Dede Korkud*, Kültür Bakanlığı yay.: Ankara.
- Cengiz, Ayşe, 2017, “Dîvân Şiirinde Destan Kahramanı Olarak Zâloğlu Rüstem”, *MİKAD*, c.1, S.1, Haziran.
- Chirli, Najedja, 2008, “Şor Kahramanlık Destanlarında Kadın Tipi” *Turkish Studies*, c.3, S.7 (Güz), 292-305.
- Çay, Abdulhaluk Mehmet, 2009, “*Türkiye Dışı Türk Tarihi Orta Asya’da Türkler*”, Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Kültür Portalı Projesi, Ankara.
- Çelik Şavk, Ülkü, 2002, *Kırgız Atasözleri*, TDK yay.: Ankara.
- Çelikbay, Ayhan, 2000, *Göroğlinin Tugilişi Destanı – Özbek Varyantı (İnceleme- Metin- Çeviri- Dizin- Ek)*, SBE, YLT, AÜ, Ankara.
- Çetin, Nagihan, 2016, “Bir Destan Kahramanı Olarak Alpamış’ın Sosyal Statüsü”, *PAÜ SBE Dergisi*, S. 25/1, 328-339.
- Çetindağ, Gülda, 2007, “Kazak Türklerinde Evlenme Geleneğine Bağlı Olarak Gerçekleştirilen Hediye Alışverişi Üzerine Bir İnceleme”, *Millî Folklor*, Yıl 19, S. 76 (Kış), 218-231.

- Çığır, Erman, 2010, “Özbekistan’da Demografik Yapı”, Türk Dünyası Coğrafyası ABD, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü*, YLT, MÜ, İstanbul.
- Çınar, Ali Abbas, 1994, “Özbekistan’da Folklor Faaliyetleri”, *Millî Folklor*, Yıl:6, S.24 (Kış), 10-19. Çınar,
- Çınar, Ali Abbas, 2002, “Türk Destanlarında Alp Tipi At”, *Millî Folklor*, Yıl: 14, S.56 (Yaz), 153-157.
- Çobanoğlu, Özkul, 2003, *Türk Dünyası Epik Destan Geleneği*, Akçağ yay.: Ankara.
- Çolak, Halil, 2001, *Özbek Kahramanlık Destanı Zülfizar*, Türk Dünyası Araştırmaları ABD, EÜ, SBE, YLT, İzmir.
- Demir, Necati ve Mehmet Dursun Erdem, 2006, “Türk Kültüründe Destan ve Battal Gazi Destanı”, *Turkish Studies*, S. 1, 98.
- Demirel, Hamide, 1995, *Türk Destanlarında Güzellik, Masal ve Din Unsurları ile Yabancı Destanlarda Türk Kahramanları*, Ötüken yay.: İstanbul.
- Dilçin, Cem, 2009, *Tarama Sözlüğü*, TDK yay.: Ankara.
- Dilek, İbrahim, 2002, *Altay Destanları I*, TDK yay.: Ankara.
- Dorson, Richard M., 1984, *Günümüz Folklor Kuramları*, çev.: Nermin Ulutaş, E.Ü. Basımevi, İzmir.
- Durbilmez, Bayram, 2003, “Efsaneden Destana Korkut Ata ve Korkut Küyü”, *Millî Folklor*, Yıl:15, S.60 (Kış), 219-232.
- Durbilmez, Bayram, 2005, “Türk Kültüründe ve Fütüvvet-Nâmelerde Üç Sayısı”, *Ahilik Araştırmaları Dergisi*, S.2 (Kış), 1-22.
- Durbilmez, Bayram, 2017a, *Gelenekli Türk Anlatıları*, Ötüken yay.: İstanbul.
- Durbilmez, Bayram, 2010, “Âşıklık Geleneklerinde Saz”, *Millî Folklor*, Yıl:22, S.85 (Bahar), 150.
- Durbilmez, Bayram, 2017b, *Türk Dünyası Kültürü*, Ötüken yay.: İstanbul.